

Ameli Notomb

Žeď

Preveo sa francuskog
Vladimir D. Janković

**Čarobna
knjiga**

Oduvek sam znao da će me osuditi na smrt. Prednost te izvesnosti u tome je što pažnju mogu da posvetim onome što pažnju i zaslužuje: detaljima.

Mislio sam da će taj postupak koji se protiv mene vodi biti obična parodija pravde. I bilo je tako, ali ne onako kako sam očekivao. Umesto puke formalnosti, da se sve što pre sprovede u delo, kao što sam ja zamišljao da će biti, ukazana mi je prilika da prisustvujem jednoj velikoj igri. Tužilac ništa nije prepustio slučaju.

Svedoci su se samo ređali. Rođenim očima nisam mogao da poverujem kad sam video mladoženju i mladu iz Kane, prve na kojima sam oprobao čudotvorstvo.

„Ovaj čovek je imao tu moć da vodu prometne u vino“, izjavio je muž, krajnje ozbiljno. „Pa ipak, čekao je do kraja svadbe da bi pokazao dar koji poseduje. Naslađivao se našom zebnjom i poniženjem našim, a tako je lako mogao da nas poštedi i jednoga i drugoga. Zbog njega smo posle onog osrednjeg služili najbolje vino. Celo selo nam se smeјalo.“

Smireno sam gledao u oči tog čoveka koji me optužuje. I on je izdržao moj pogled, uveren da je u pravu.

Došao je carski zvaničnik da opiše zlovolju koju sam ispoljio lečeci njegovog sina.

„Kako vam je dete danas?“, upitao ga je moj advokat, dodeljen mi po službenoj dužnosti, nije mogao da se uzdrži, a i inače je bio sav nikakav da gori biti ne može.

„Vrlo dobro. Velika stvar! S tom magijom koju ovaj zna, dovoljna mu je bila jedna reč.“

Trideset sedmoro njih koji su iskusili čudo izneli su tako svoj prljav veš. Meni je najzabavniji bio onaj iz Kapernauma, onaj što je bio obuzet nečistim silama:

„Posle tog isterivanja sotone, život mi je postao bljutav!“

Negdašnji slepac žalio se na to da je svet ružan, bivši gubavac je izjavio da više niko neće da mu udeli milostinju, ribari iz Tiberijade su me optužili da sam jednu družinu uzeo pod svoje, a ostale zanemario, dok je Lazar pričao o tome kako je grozno živeti a smrdeti na leš, kad se oko tebe širi zadah koji se lepi za kožu.

Po svemu sudeći, nije te ljude bilo potrebno ni podmićivati, pa čak ni podsticati. Svi su došli od svoje volje da svedoče protiv mene. Ne jedan je rekao koliko mu olakšanje pričinjava to što konačno tu, u prisustvu vinovnika, može da istrese iz sebe sve što se u njemu nakupilo.

U prisustvu vinovnika.

Ja samo glumim mir. Silan sam trud morao da uložim da saslušam te tirade a da ni na koji način ne uzvratim. Svaki put bih, s izrazom blagog čuđenja, gledao svedoka pravo u oči. I svaki put svedok bi odoleo mom pogledu, s prezirom; prkosili su mi, odmeravali me od glave do pete.

Majka jednog deteta koje sam izlečio otišla je tako daleko da me je optužila da sam detetu upropastio život.

„Dok je bio bolestan, mali je bio miran. Sad se samo vrpolti, vrišti, plače, minuta mira više nemam, noću više ne spavam.“

„Zar niste vi sami od mog klijenta tražili da vam izleči sina?“, upitao ju je advokat.

„Da ga izleči – to da, ali ne i da mi mali pravi pakao kakav mi je pravio i pre nego što se razboleo.“

„Možda je trebalo na to izričito da skrenete pažnju.“

„Pa on sve zna, je li tako ili nije?“

Dobro pitanje. Oduvek sam znao svako šta, ali nikad i *kako*. Poznati su mi bili objekti, ali ne i priloške odredbe. Ja, znači, ne znam sve: priloge otkrivam postepeno i oni me zaprepašćuju. Ne kaže se bez razloga da je đavo u detaljima.

I uistinu, ne samo što te ljude nije trebalo terati da svedoče već su oni tome pristupili sa žarkom željom. Zapanjila me je prilježnost s kojom je svaki od njih govorio. Tim pre što sve to apsolutno nije bilo ni potrebno. Svi su znali da ću biti osuđen na smrt.

U proroštvu nema nikakve misterije. Ljudima su moje moći bile poznate i mogli su samo da zaključe da ja tim moćima nisam pribegao da bih se spasao. Nisu, dakle, imali ni trunke sumnje u pogledu ishoda cele te stvari.

Zašto li im je bilo toliko stalo da mi pripišu to beščašće kad u tome nije bilo ama baš nikakve svrhe? Enigma zla nije ništa u poređenju s enigmom osrednjosti. Dok su svedočili, osećao sam koliko uživaju u tome. Godilo im je da se preda mnom ponašaju kao poslednji jadnici. Jedino razočaranje za

njih je bilo što se na meni ne vidi da patim. Nisam ja svesno hteo da im uskratim taj ugođaj, već je u meni čuđenje odnelo ubedljivu prevagu nad ogorčenošću.

Čovek sam, ništa ljudsko nije mi strano. Pa ipak, ne mogu da proniknem u samu narav toga što je te ljude spopadalo u trenucima dok su sipali takve grozote. I to svoje nerazumevanje ja doživljavam kao poraz, kao nedostatak.

Pilat je prethodno dobio određene smernice u vezi s mojim slučajem i ja sam video da je zbunjen, ne zato što mu ja nisam bio posebno mrzak, već stoga što su ti svedoci iritirali razboritog čoveka u njemu. Zavarala ga je moja zapanjenost, pa je poželeo da mi pruži priliku da podignem glas protiv te bujice budalaština:

„Optuženi, imaš nešto da kažeš?“, upitao me je on s izrazom lica kakvo viđamo kod jednog inteligentnog bića kad se obraća sebi sličnom.

„Ne“, odgovorio sam ja.

Klimnuo je glavom, kao da smatra da nema smisla pružati slamku spasa nekome koga njegov sopstveni usud u toj meri ne zanima.

A ja, zapravo, nisam rekao ništa zato što sam mnogo toga imao da kažem. A da sam počeo da govorim, ne bih bio kadar da sakrijem prezir. Mučno mi je to kad prezirem. Dovoljno dugo sam već bio čovek da bih znao kako se neka osećanja ne mogu potisnuti. Važno je da ih pustiš da minu sama od sebe, ne pokušavajući da im se suprotstaviš: tako ona za sobom neće ostaviti nikakvog traga.

Prezir je demon koji vrebava u potaji. Demon koji ništa ne preduzima – brzo će zakržljati. Kad ste na sudu, reči imaju težinu delâ. Ućutkujući prezir u sebi, ja sam sprečavao tog demona da stupi u dejstvo.

Pilat se obratio svojim savetnicima:

„Dokaz da su ova svedočenja lažna u tome je što naš čovek ne pribegava nikakvoj magiji da bi se izbavio.“

„To nam i nije bio motiv kad smo zatražili da bude osuđen.“

„Znam. Nemam ja ništa protiv toga da bude osuđen. Jedino bi mi draže bilo kad ne bih imao utisak da ga osuđujemo zbog kojekakvih trica i kućina.“

„U Rimu narod ište hleba i igara. Ovde ljudi ištu hleba i čudâ.“

„Dobro. Ako je ovde o politici reč, ništa mi ne smeta.“

I onda je Pilat ustao i rekao:

„Optuženi, bićeš razapet.“

Svidelo mi se to što je štedljiv na rečima. Latinski duh ne zna za pleonazam. Gnusno bi mi bilo da je rekao: „Osuđen si na smrt raspećem.“ Kod raspeća, drugog mogućeg ishoda sem smrti i nema.

A opet, čuti te reči kako izlaze iz njegovih usta ostavilo je utisak na sve. Posmatrao sam svedoke i tačno kod njih osetio nelagodu koja se sa zakašnjenjem javila. Svi su oni znali da ću biti osuđen, i svaki od njih je, sa žarom, revnosno doprineo da do takve presude dođe. U tom času, međutim, ponašali su se kao da je kazna preterano stroga, kao da su preneraženi divljačnošću celog postupka. Neki su pokušavali da mi zadrže

pogled ne bi li se ogradili od onoga što će se desiti. Ja bih samo skrenuo pogled u stranu.

Nisam slutio da ću umreti na takav način. Ta vest stoga nije bila zanemarljive važnosti. Prvo sam pomislio na bol. Tu je moj duh počeo da vrda: takva se patnja ne može unapred zamisliti.

Raspeće sleduje onima koji su počinili najsramnije zločine. Takvom poniženju nisam se nadao. To su oni, dakle, tražili od Pilata. Nije imalo nikakvog smisla gubiti se u raznim pretpostavkama: Pilat se njihovoj volji nije suprotstavio. Dato mu je bilo da me osudi na smrt, jedino je mogao da se opredeli za drugačiju kaznu: da mi odrube glavu, na primer. U kom li sam mu to trenutku zasmetao? Onda kad nisam porekao da sam činio čuda, bez sumnje.

Da lažem nikako nisam mogao: ta čuda zaista su bila moja dela. I protivno onome što su tvrdili svedoci, ta su me čuda stajala nečuvanih napora. Niko me nikad nije naučio kako se to radi.

I tako mi je čudna misao pala na pamet: ako ništa drugo, to iskušenje koje me čeka bar neće iziskivati da učinim čudo. Dovoljno će biti da se prepustim.

„Hoćemo danas da ga razapnemo?“, upitao je neko.

Pilat je razmislio, pa me pogledao. Biće da je uvideo da tu nešto ne bi bilo kako treba jer njegov odgovor je glasio:

„Ne. Sutra.“

Kad sam ostao sam u ćeliji, znao sam šta je želeo da iskusim: strah.

Bio je u pravu. Sve do te noći, ja zapravo i nisam znao šta je to. Na Maslinovoj gori, noć pre nego što će me uhapsiti, suze su mi tekle od tuge, od osećanja napuštenosti.

Sada sam pak spoznao strah. Ne strah od smrti, jednu od najuobičajenijih apstrakcija, već strah od raspeća: strah, dakle, vrlo konkretan.

Držim se nepoljuljanog ubeđenja da nema ljudskog bića koje je toliko svesno svoje telesnosti kao ja. Kad legnem da spavam, taj jednostavni čin opuštanja pričinjava mi tako veliki užitak da jedva suzbijem potrebu da uzdahnem. Da ne držim do pristojnosti, glasno bih uzdisao dok jedem i najskromniji čorbuljak, dok pijem vodu, makar i ustajalu. Već mi se dešavalo da zaplačem od zadovoljstva dok udišem jutarnji vazduh.

I naličje, zauzvrat, dolazi do izražaja: i najbezazlenija zubobolja za mene predstavlja nesnosno mučenje. Sećam se da sam, kad sam se jednom ubo na nešto, proklinjao svoju sudbinu. Krijem, ipak, tu svoju preosetljivu prirodu, isto kao i ono ranije navedeno: ne uklapa se to s onim što bi trebalo da predstavljam. Još jedan, dakle, nesporazum.

Za trideset tri godine života došao sam do zaključka: najveći uspeh mog oca jeste to što mi je dao ovo telo. Što je jedna bestelesna sila uopšte došla na zamisao da smisli telo – bilo je i ostaje kolosalan akt genijalnosti. Kako to da tvorca nije prevazišlo ono što je stvorio, a čija svojstva nije mogao razumeti?

Želeo bih da kažem da me je zato on i stvorio, ali to ne bi bila istina.

To je samo bio dobar povod.

Ljudi se žale, s pravom, na nesavršenost svojih tela. Objašnjenje potiče iz ovog izvora: kakvu bi vrednost uopšte mogla imati kuća koju je projektovao arhitekta koji ne stanuje nigde? Istaći se možemo samo u onome što radimo svakodnevno. Moj otac nikad nije imao telo. Mislim da se, za jednog neznaicu, snašao čudesno dobro.

Strah koji me je obuzeo te noći ispoljio se kao vrtoglavica, u telesnom smislu reči, izazvana pomišlju na to što ću morati da podnesem. Od ljudi koji se stavljaju na muke očekuje se da osvetljaju obraz. Kad ne urlaju od bola, priča se o njihovoj hrabrosti. Naslućujem da je tu nešto drugo posredi: videću šta.

Zamišljao sam kako li će biti kad mi klinovima probiju šake i stopala. I glupo je to bilo: sigurno će tu biti kudikamo većih muka. Ali ovu sam barem mogao da zamislim.

Tamničar mi je rekao:

„Pokušaj da odpavaš. Sutra će ti biti potrebna sva snaga.“

Videvši ironičan izraz na mom licu, dodao je:

„Nemoj da se smeješ. Treba biti zdrav da bi se umrlo. Upozorio sam te.“

I tačno je rekao. Bila mi je to, štaviše, poslednja prilika da se naspavam, meni, koji toliko volim da spavam. I pokušao sam, legao sam na pod, prepustio sam telo odmoru: nije mu se dalo. Kad god bih sklopio oči, umesto sna, pronalazio bih zastrašujuće slike.

I zato sam učinio što i svi ostali kad im tako dođe: da bih se suprotstavio mislima koje se podneti ne mogu, okrenuo sam se drugim nekim mislima.

Prisetio sam se, tako, prvog čuda koje sam učinio, meni najdražeg. S olakšanjem sam zaključio da ono neverovatno svedočenje dvoje supružnika nije bacilo senku na moju uspomenu.

Nije, međutim, baš najbolje počelo. Doći, uopšte, na svadbu u društvu svoje majke opterećujuće je iskustvo. Zalud to što je moja majka biće čiste duše, ipak je ona jedna obična žena. Gledala me je iz prikrajka, kao da će mi reći: a ti, sine moj, šta čekaš, kad ćeš da se ženiš? Pravio sam se da ne primećujem to.

Moram da priznam da ne volim venčanja i svadbe. To osećanje odupire se svakoj analizi. Ta vrsta svete tajne ispunjava me teskobom koju tim manje razumem što me se lično ne tiče. Ja se ženiti neću, i zbog toga ne žalim ni najmanje.

A ta je svadba bila obična: veselje gde ljudi izgledaju radosniji nego što jesu. Znao sam da se od mene očekuje nešto više. Šta to? Nisam umeo reći.

Ručak je bio za svaku pohvalu: hleb i riba na žaru, vino. Vino nije bilo prvoklasno, ali je hleb, tek izvađen iz pećnice, hrskao pod zubima; riba, posoljena taman koliko treba, mnogo mi je prijala. Jeo sam potpuno usredsređen na hranu, da ne propustim nijedan ukus, nijedan sastojak. Majci je, očigledno, smetalo što ne razgovaram s ostalim svatovima. Kad smo kod toga, po tome upravo na nju ličim: ona nije blagoglagoljiva. Da pričaš a da ništa ne kažeš – koliko sam ja za to nesposoban, toliko je i ona.

Prema nevesti i mladoženji osećao sam neko blagonaklono ravnodušje, kakvo obično osećamo prema prijateljima svojih roditelja. To mora da je bio treći put da sam ih video u životu i oni su, kao i obično, preterivali: „Isusa smo znali kad je bilo mali“, pa onda: „Drugačije izgledaš s bradom.“ Pomalo mi je neugodna ta potreba ljudi za preteranom familijarnošću. Više bih voleo da te mladence nikad u životu nisam video. Tako bi naši odnosi bili iskreniji.

Nedostajao mi je Josif. Taj dobri čovek, koji ni sâm nije pričao ništa više od moje majke i mene, imao je dar da donese nešto novo: ljude je slušao tako pomno da bi se njima učinilo kako čuju šta im je odgovorio. Ja od njega tu vrlinu nisam nasledio. Kad ljudi govore a nemaju zapravo šta da kažu, ja se čak i ne pretvaram da ih slušam.

„O čemu razmišljaš?“, šapatom me je upitala majka.

„O Josifu.“

„Što ga tako zoveš?“

„Znaš ti dobro.“